

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
ГОНЧАРОВОЇ ІННИ СЕРГІЇВНИ

на тему **«Формування полікультурної компетентності у майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах»**, подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04. – теорія та методика професійної освіти.

Динамічність – це одна з тих рис, що характеризують середовище туризму як сферу соціально-економічних та господарських відносин. Процеси розширення рекреаційного потенціалу та геополітичної інтеграції України глобалізація культурного, соціального та економічного простору є детермінантами висхідного тренду, який ілюструє розвиток туристичної галузі в довгостроковій перспективі.

В свою чергу, вища туристична освіта як інститут, що покликаний забезпечити виконання якісного зростання соціального замовлення на працівників сфери туризму розвивається в річищі стандартів міжнародного туризму, оскільки на досягнення високого якісного рівня орієнтовані стратегічні цілі розвитку як туристичної сфери, так і учасників ринку туристичних послуг.

Цей процес зумовлює нагальну потребу в модернізації професійної освіти. Її цільовим орієнтиром є підготовка фахівця, здатного ефективно працювати в умовах конкуренції, забезпечувати високу якість пропонованих послуг, ефективно здійснювати ділові та міжособистісні комунікації.

В зв'язку з цим, пріоритетного значення для вищої школи набувають завдання підготовки фахівця з туризму, які відповідатиме вимогам та потребам ринку туристичних послуг, здатного завчасно адаптуватися до появи нових тенденцій у сфері туристичного бізнесу. Розбудова єдиного європейського освітнього простору, гармонізація національних систем освіти в умовах розвитку ринку освітніх послуг актуалізують проблеми еквівалентності кваліфікацій, навчальних курсів, дипломів, свідоцтві тощо.

Розв'язання цієї проблеми, у свою чергу, викликає стрімкі процеси стандартизації галузевої освіти на всіх континентах.

Потреби інтеграції України до європейського та світового освітнього простору зумовлюють необхідність вирішення ряду складних проблем щодо модернізації професійної підготовки фахівців у різних сферах.

Реформи та зміни сучасної системи вищої освіти України доводять, що ця система намагається вдосконалюватися та відповідати запитам сьогодення, використовуючи попередній досвід та впроваджуючи новітні технології.

Зважаючи на значущість цієї проблематики, увага вітчизняних та іноземних науковців-практиків присвячувалась різноманітним аспектам професійної підготовки фахівців з туризму.

Зокрема, проблема модернізації професійної підготовки фахівців сфери туризму стала предметом активних досліджень багатьох вітчизняних науковців, які вивчали сьогодення туристичної освіти в Україні

Аналіз різноманітних досліджень показав, що існуюча в Україні система вищої професійної освіти в цілому забезпечує якісну підготовку студентів, їх конкуренто-спроможність на національному та міжнародному ринках праці, але потребує адаптації до вимог, які передбачені ECTS (Європейською системою ґрерахування кредитів). Форми та методи навчання, що застосовуються у системі вищої освіти, перевірені часом, але в умовах сьогодення не достатні для вирішення питань активізації, індивідуалізації та підвищення рівня самостійності студентів вищих навчальних закладів.

Характерною ознакою процесів модернізації, що відбуваються останнім часом у науковому просторі, є актуалізація досліджень, присвячених проблемі європейської та світової інтеграції України з орієнтацією на новий тип професійної освіти.

У **вступі** до своєї наукової роботи дослідниця *Гончарова І.С.* обґрунтувала актуальність і важливість теми для розвитку сучасної професійної науки в Україні; розкрила ступінь наукової розробки обраної проблеми; визначила об'єкт, предмет, мету та завдання; зазначила методи дослідження; розкрила наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Актуальність дослідження охоплює кілька виділених автором фундаментальних проблем, які вказують на необхідність проведення дисертаційного дослідження.

По-перше, ця необхідність обумовлюється зовнішніми та внутрішніми чинниками професійної підготовки фахівців для сфери туризму, що окреслює системний підхід до обґрунтування означених проблем дослідження..

По-друге, підготовка фахівця туристичної діяльності передбачає готовність до розв'язання професійних функцій на різноманітних рівнях, що вимагає сучасних підходів до підготовки фахівця даної галузі, здатного виконувати виробничі функції загального та спеціального призначення.

По-третє, у підготовці фахівців існують виділені автором суперечності, розв'язання яких дозволяє готувати фахівців для сфери туризму на сучасному рівні.

Цілісний аналіз досліджуваного феномену дозволяє констатувати необхідність наукового розв'язання проблеми, зафіксованої в темі дисертаційної роботи.

Наукова логіка та науковий апарат дослідження

Науковий апарат дисертаційного дослідження чітко збалансований.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка фахівців сфери туризму в Україні, що вказує, по-перше, на загальну проблему, в ракурсі якої проведене дослідження, а, по-друге, спрямовує його на теорію та методикку професійної освіти, за спеціальністю якої відбувається захист дисертації.

Предмет дослідження адекватно представлений у змісті дисертаційної роботи з означеними рамками об'єкта дослідження, що надає йому чіткості визначеності структури та етапів науково-пошукової діяльності дисертантки.

Мета дослідження, як передбачення кінцевого результату, відображає його основні надбання у вигляді апробації досвіду в вищих навчальних закладах туристичного профілю в Україні.

Завдання дослідження та його етапи дають повну картину про спрямованість наукового пошуку на конкретні проміжні результати та послідовність їх отримання.

Слід відмітити чітку та виважену загальну логіку наукового дослідження, яку можна представити таким чином:

- професійна підготовка фахівця туристичної діяльності є цілісним процесом;
- в основі професійної підготовки фахівця сфери туризму лежить його професійна діяльність;
- така підготовка розглядається в контексті європейського досвіду;
- сам процес підготовки фахівця туристичної галузі є довготривалим і здійснюється в умовах системи неперервної університетської освіти;
- ефективність професійної підготовки спеціаліста даної сфери обумовлюється застосуванням інноваційних технологій на кожному з її етапів;
- ретроспективний аналіз проблем підготовки фахівця для сфери туризму дозволяє вибудувати перспективи її розвитку в майбутньому.

Представлена наукова логіка відображена у структурі та результатах дисертаційного дослідження. Наукова новизна та теоретичне значення, без сумніву, становлять наукову цінність у царині підготовки менеджерів туризму.

Аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з теми дослідження, вивчення практики організації процесу фахової підготовки майбутніх менеджерів з туризму дає підстави виокремити низку *протиріч* між: інтенсивним розвитком туристичної індустрії в умовах глобалізації, інтернаціоналізації, інтенсифікації міжнародних контактів у різних сферах суспільного життя й недостатньою підготовленістю фахівців туристичної сфери до професійної діяльності в полікультурному середовищі; полікультурною спрямованістю професійної діяльності менеджерів туризму і фрагментарністю полікультурної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО; необхідністю вдосконалення процесу формування полікультурної компетентності майбутніх менеджерів з туризму й нерозробленістю педагогічних умов реалізації цього завдання.

Однак, в роботі представлено багато доробок автора, які складають цінність у відповідності до спеціальності захисту дисертації 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти не лише у сфері туристської освіти, але і професійної підготовки фахівців у вищому навчальному закладі взагалі.

Інтеграцію змісту культурологічної підготовки студентів у процесі вивчення фахових дисциплін (перша педагогічна умова) здійснено на трьох рівнях: 1) на рівні асиміляції дисциплінарного інструментарію; 2) на рівні синтезу культурологічних дисциплін у структурі фахової підготовки майбутніх менеджерів туризму та 3) на рівні розробки й упровадження в навчально-виховний процес ВНЗ інтегративного спецкурсу «Туризм як діалог культур».

Всі ці наукові надбання носять не тільки соціально-педагогічну цінність, але, а може і в більшій мірі, загально-професійну.

Загальні висновки дисертаційної роботи адекватні її завданням, в повній мірі відображають зміст та структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційного дослідження. Однак, за умов досить близького трактування проблем професійної підготовки фахівців для сфери туризму та професійної освіти (це передбачено темою дослідження) доцільним є підсилення змістового наповнення висновків результатами, які носять загально професійний характер. Тим паче, що такі доробки є досить вагомими у дисертації і на них ми звертаємо увагу вище.

Понятійне-термінологічний апарат дослідження

Велика робота проведена дисертанткою щодо систематизації понятійного апарату з досліджуваної проблеми. Проведено аналіз та здійснено різнобічну інтерпретацію категорій та понять як загально-педагогічного характеру, так і професійне-спрямованого. Головною характеристикою цього аспекту дослідження є чітке означення кола понять, їх змістова інтерпретація.

Досить вдало та доречно проведено термінологічну інтерпретацію таких понять, як: «культура», «полі культурність», «полікультурна особистість», «полікультурне суспільство», «культурний монізм», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність», «педагогічна інтеграція», вдосконалення професійних знань та здібностей, готовність до діяльності у полікультурному середовищі.

У структурі змісту культурологічної підготовки дослідниця виділила чотири основні складники: систему культурологічних знань як інформаційну основу діяльності менеджерів туризму; систему культурологічних умінь як операційну основу професійної діяльності; досвід творчої діяльності або досвід створення „культурних текстів”; досвід емоційно-особистісних взаємин

Досить вдало і доречно проведено термінологічну інтерпретації таких понять як професійна компетентність; професійна підготовка фахівців для сфери туризму, вдосконалення професійних знань та здібностей; готовність до діяльності.

Змістове наповнення наукового дослідження

У відповідності до логіки дисертаційного дослідження та визначеного наукового апарату розкриваються його основні положення. Перш за все, у цьому плані слід відмітити досить високий рівень дисертантки щодо системного та поетапного бачення професійної підготовки фахівців для сфери туризму на основі аналізу вітчизняних, світових та європейських підходів.

Значний інтерес представляє характеристика педагогічних умов формування полікультурної компетенції майбутніх фахівців з туризму; експериментальна перевірка ефективності її формування.

Автор визначила та обґрунтована педагогічні умови, які, на наш погляд, сприятимуть процесу ефективного формування полікультурної компетентності в майбутніх менеджерів туризму: інтеграція змісту культурологічної підготовки

студентів у процесі вивчення фахових дисциплін; використання в навчально-виховному процесі ВНЗ інтерактивних методів та форм навчання на основі створення моделей полікультурної взаємодії; активізація самостійної навчальної діяльності студентів через організацію та проведення зарубіжного стажування як ефективного засобу формування полікультурної компетентності майбутніх менеджерів туризму. Дисертанткою Гончарової І.С. зроблено значний вклад в педагогіку туризму.

Так, вперше розроблено критерії та показники сформованості полікультурної компетентності в майбутніх менеджерів з туризму; обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови ефективності формування полікультурної компетентності в майбутніх менеджерів з туризму в освітньому процесі закладів вищої освіти; застосування сучасних інформаційних технологій та засобів формування загальних та фахових компетентностей; інтеграції напрямів знань, що є значущими для виконання майбутньої професійної діяльності.

Особливої уваги заслуговує вклад автора у практичну реалізацію власного проекту. Підтвердженням досить широкого втілення доробок є 3 довідки про впровадження, де зафіксовано теоретичну значимість впроваджених ідей та їх практичну цінність. А також було розроблено та впроваджено в навчально-виховний процес ВНЗ інтегративний спецкурс «Туризм як діалог культур».

В роботі представлено досить цікавий та цінний матеріал для тих, хто займається професійною підготовкою фахівців для сфери туризму.

Таким чином, зі сторони прикладного застосування дисертації робота вміщує практично весь комплекс матеріалів, необхідних для ефективного забезпечення практичної професійної підготовки фахівців для туристичної діяльності. Достовірність результатів підтверджується теоретичним обґрунтуванням проведеного дослідження, досить значною вибіркою респондентів.

Загальні висновки

На нашу думку, здобувачка розробила логічну структуру дисертаційного дослідження, яка відповідає нинішнім вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Не викликає сумніву практичне значення роботи, оскільки отримані в дисертації результати та представлені узагальнення можуть використовуватись як в практичній роботі всіх, хто займається підготовкою фахівців туристичного профілю, так і в процесі подальших наукових досліджень. Особливо цінним в цьому плані є змістове туристське наповнення педагогічних дисциплін, навчальних планів та програм. Слід відмітити цілісний характер такого змістового наповнення.

Дисертантка Гончарова І.С. визначила можливості використання досвіду практичної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі України в контексті трансформації вітчизняної вищої школи та врахування національних пріоритетів розвитку України.

Висновки сформульовані дисертанткою чітко і повно, розкривають за поставленими в роботі завданнями основні надбання, не переобтяжені зайвою інформацією результати дослідження.

В опублікованих за темою дисертації працях повно викладені основні наукові положення, зроблені у процесі наукового пошуку. Зміст дисертації адекватно відображено в авторефераті. Вагомим є розкриття практичного значення одержаних результатів, що полягає у власній розробки методики розвитку ключових компетенцій фахівця з туризму для забезпечення ефективності професійної підготовки та формулюванні практичних рекомендацій щодо організації навчального процесу в українській системі вищій туристської освіти. Важливу роль у роботі грають рисунки та таблиці. Вони роблять роботу більш цікавою і зрозумілою.

Разом с тим, робота не позбавлена певних недоліків, у зв'язку з чим висловимо деякі пропозиції та побажання.

1. Мало уваги приділено основоположним документам країни, які визначають як структуру, зміст туристичної діяльності, так і процеси формування вищої професійної освіти в країні на сучасному етапі її розвитку; дидактичним матеріалам, педагогічним технологіям у сфері туризму та завданням педагогіки туризму.

2. Важливо розкрити проблеми адаптації, мотивації, ідентифікації та самореалізації студента у вищому навчальному закладі туристського профілю, які помагає розв'язати формування полікультурної компетентності.

3. Необхідно дослідити більше закордонних наукових джерел про фундаментальні питання формування полікультурної компетентності.

4. Недоручне ставити посилання у вступі.

5. Висновки необхідно формувати тільки після розділів.

6. Посилання на стр. 59, 61, 68 неможливі у такому вигляді.

Чітка логіка дослідження, простота та послідовність викладу і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності повноти, завершеності. Тому виділені недоліки не впливають на загальний рівень проведеного **Гончарової Інною Сергіївною** самостійного дослідження.

Дисертація відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 (роботи у співавторстві) „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підстави для присудження **Гончарової І.С.** наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри іноземних мов
Київського національного університету
технологій та дизайну

L.V. Knodel
Л.В. Кнодель
L.V. Knodel
Зав. КАНЦ